"వంటరి నెందుకయ్యానమ్మా. నా చుట్టూ యింతమంది జనం-అడవిలో లేను గదా. నాకు వచ్చిన విద్య పదిమందికీ పంచుతాను. చూడాలన్నప్పుడు నీ దగ్గిరికి వస్తాను. మరీ లేవలేని ముసలి వయసులో నీవు లేవూ...." ఆవిడ మనస్ఫూర్తిగా అంది.

"నీవేం బాధపడకమ్మా నా గురించి....ఎక్కడో నీరు దొరుకుతుందని ఎండ మావులవెంట పరిగెత్తే ఓపికలేదు. ఇచ్ఛాలేదు. పరిగెత్తి అవి ఎండమావులని తెలుసుకున్నాకా ఆ నిరాశని భరించే శక్తీ నాలో లేదు యింక. జీవితంలో మూడొం తులు గడిచిపోయింది. మిగతా ఒక భాగమన్నా నా కోసం బతకనీ తల్లీ-"

పద్మ యింక ఏం అనడానికి మిగలలేదు.

(వనిత) ★

చేయూతనివ్వండి

"అమ్మా!"

కేక కాదది గావుకేక!

ఆదివారం మధ్యాహ్నం మూడు గంటలకి నిద్రలేచి బద్ధకంగా ఆవలిస్తూ వరండాలోకి వచ్చిన సుశీల, కింద చెట్లకింద ఎండు పుల్ల లేరుతున్న తల్లి ని చూడ గానే ఒక్క కేక పెట్టింది.

సుశీల కేకకి బిక్కచచ్చిపోయి పుల్లలు కిందపారేసి గబగబ లోపలి కొచ్చే సింది రాజమ్మ. వీధి వరండాలో బంట్రోతు నర్సయ్యతో కబుర్లాడుతూ బీడి కాలుస్తున్న యాదయ్యకూడా ఆ కేకకి బీడి విసిరేసి పిల్లిలా లోపలికి నడిచాడు.

మెట్లుదిగి వినవిన హాలులోకి వచ్చింది సుశీల— "అమ్మా....ఏం చేస్తున్నావు అక్కడ—" అరిచినట్టే అడిగింది.

"నీళ్ళ కాగుకింద కొస్తాయని ఎండుపుల్ల లింటే ఏరతున్నాను...."నసుగుతూ అంది రాజమ్మ.

"నీళ్ళకాగుకి కావలిస్తే కర్రలు కొంటాను. యిలా పుల్లలు, పిడకలు అంటూ నిన్నా వెధవపనులు చెయ్యవద్దని ఎన్నిసార్లు చెప్పా నిది వరకు. అమ్మా! నాన్నా! మీరిద్దరూ నన్ను పరువుగా బతకనీయరా....ఛీ....ఛీ....కుర్చీమీద దర్జాగా కూర్చోండి అన్నా కూడా మీకు కష్టంగావుంది. అంతే....కనకపు సింహాసనంమీద కూర్చున్నా బుద్ధులు ఎక్కడికి పోతాయి. మీవల్ల నాకు చచ్చే తలవంపులుగా వుంది. "నాన్నా! నీకెన్నిసార్లు చెప్పాను. అలా బంట్రోతులతో కలిసి కబుర్లాడవద్దని వాళ్ళకి నేనంటే ఎంత చులకన అవుతుందీ నీకసలు తెలుస్తూందా...."

"ఏదో పొద్దుపోక...." తండ్రి నసిగాడు.

"పొద్దుపోకపోతే పేపర్లున్నాయి, పుస్తకాలున్నాయి. రేడియో విను. అక్షరం ముక్కలు వచ్చుగదా. చదువుతూంటే అదే అలవాటవుతుంది. పుస్తకాలు చదువు అంటే వినవేం. సాయంత్రం అలా వాక్‌కి వెళ్ళు, లైబ్రరీకి వెళ్ళు .... అంతేగాని బీడీలు కాలుస్తూ బాతాఖానీలు మాను నీకు పుణ్యం వుంటుంది. నా పరువు సంగతన్నా ఆలోచించండి." కాస్త కటువుగా అని విసవిస మళ్ళీ మేడమీదకి వెళ్ళిపోయింది అసిస్టెంట్ కలక్టరు సుశీల.

"ఏదో గుడిసెలో కలోగంజో తాగినపుడే పానం సుకంగా వుంది. మేడలోకి తీసుకొచ్చి కుర్చీలో కూచోపెట్టింది సరే, బాగుంది....కాని యిక్కడ కూకోకు, అక్కడ కూకోకు, యిది సెయ్యకూడదు అది సెయ్యకూడదు. అలా నవ్వకు. అలా మాట్లాడకు. అలా కొప్పు సుట్టకు. సీర ఎగ్గట్టకు, అలా తినమాకు, అంత తినమాకు, అక్కడ ఊయకు, యిక్కడ బట్టలేయకు ...యిదేటి ఏది సేసినా తప్పంటే సస్తామా....కలక్టరమ్మయితే ఏన్నిళ్ళు పోసుకోదేటి? సెట్టుకింద ఊరికే పుల్లలు పడున్నాయని ఏరితే అలా ఎగిరి పడ్తుంది....కన్నతల్లి అని కూడా సూడకుండా సిన్నపిల్లలా కసురుతదీ........నా గుడిసెలో నానుండపుడే సుకం గుంది పానం...." రాజమ్మ చురచుర మొగుడిని చూస్తూ అంది.

"బాగుందే యిప్పుడది నీ కూతురేంటి మరి....ఊరంతటికి పెద్ద ఆఫీసరు. దాని పరువు సూడాలిగదా మనం....ఏటో మన ఎదవబుద్ధులు మారవు....అ పుస్తకాలు సదవబుద్ధి గాదు....పడుకుంది గదా అని నర్సింలుతో కబుర్లేసుకున్నా ... ఇంతలో లేస్తాదనుకోలేదు."

"ఏందయ్యో మరీ అట్టా కూతురికి బయపడి సస్తావు....దాన్నింత దాన్ని సేసిందెవరు, మనం కాదేటి. యీనాడు కలక్టరమ్మయిందని కన్నాళ్ళనే ఛీ కొడ్తుందా.... అసలు నిన్ననాలి. "నా కూతురు....సదివిస్తా, ఆఫీసరు సేస్తా, కలక్టరు సేస్తా" అని సంకలు గుద్దుకున్నావు. కలక్టరమ్మ అయ్యి కుర్చీ మీద కూకో పెడ్తుందని మురి

సావు. కుర్చీలో కూకోపెట్టి కూడెడితే సరిపోతుంది గాబోలు. మనం మడుసులం కామేటి—కుక్కల్లా గుమ్మానికి కట్టేసి కూకోమంటే కూకోడానికి—"ఉక్రోషంగా అంది రాజమ్మ. పెళ్లాం మాటల్లో నిజం వుందని యాదయ్యకి తెలుసు కనక జవా బివ్వలేకపోయాడు. "బంట్రోతు కూతురినని మర్చిపోయింది గాబోలు....ఈనాడు కలక్టరమ్మ కాంగానే బంట్రోతుతో మాట్లాడితే పరువు పోతుందట...." నిరసనగా అంది.

"ఊరుకోయే....దాని సంగతి కూడా మనం ఆలోసించాలిగా....అదేమంది? "తిని కూకోండి" అంది గాని రాళ్లెత్తమందా, తట్టలు మోయమందా."

"రాళ్లెత్తి నపుడే నయం—పానానికి సుకం వుండేది. తిన్నది వంట బట్టేది. యిప్పుడు ప్రతి నిమసం ఏం సేస్తే ఏం తప్పో, ఎక్కడ కూసుంటే ఏం ముప్పో అని పానం ఉగ్గబట్టుకుని బతకడం....ఛీ, కూతురికి బయపడే ఎదవ బతుకయి నాది." రాజమ్మ గొణుక్కుంటూ లోపలికెళ్లి పోయింది.

ఛా....వీళ్లెంత చెప్పినా ఎందుకు మారరు? మట్టిలో పుట్టాం అని యింకా మట్టి పిసుక్కుంటూనే వుండాలా....గుడిసెల్లో పందుల్లా బతికిన వాళ్లకి మారడానికి అవకాశం యిచ్చినా యింకా బురద గుంటల్లోనే దొర్లాలా....తనేం అంది? హాయిగా తిని కూచోండి....కొత్త సంస్కారం అలవరుచుకోండి అంటే వినరేం!....నిజమే అట్టడుగు వర్గాల నించి వచ్చారు తాము. అదృష్టం బాగుండి. తను చదువుకుని, మంచి హోదా తెచ్చుకుంది. యిప్పుడైనా యీ అవకాశం అంది పుచ్చుకుని వీళ్లెం దుకు బాగుపడరు? నిజమే! తండ్రి కడుపు కట్టుకుని చదివించాడు. ఆడపిల్లకి చదువు లెందుకు, నాలుగిళ్ల పాచి పని చేసుకుంటే రెండొందలొస్తాయి అని సాధించే తల్లి మాట వినకుండా చదివించాడు. ముందునించి తెలివిగా చదువుకుంది. ఫస్టున పాసయ్యేది....చిన్నప్పటినించి, స్కూల్లో చదువుకునే దగ్గరనించి తోటి పిల్లల్లా తన తల్లి తండ్రి వుండాలని, యిల్లు, వళ్లు శుభ్రంగా వుంచుకోవాలని తాపత్రయపడేది. తను చదువు యిచ్చిన విజ్ఞానంతో సంస్కారం అలవరుచుకుంది. గాని తన వాళ్లని మార్చలేకపోయింది....మెట్రిక్ ఫస్టున పాసవగానే స్కాలర్ షిప్పు సంపాదించు కుని పట్టుపట్టి కాలేజీలో చేరింది. కనీసం డిగ్రీ తెచ్చుకోవాలని తన ఆరాటం.... బి.ఏ. ఫస్టున పాసయింది కష్టపడి....తన అదృష్టం బాగుండి తండ్రి పనిచేసే సివిల్ సప్లయ్ ఆఫీసుకి అసిస్టెంట్ కమీషనర్‌గా కలక్టరు విజయలక్ష్మి వచ్చింది ...తండ్రి గొప్పకోసం తనని వెంట పెట్టుకుని ఆఫీసరమ్మగారికి చూపించాడు. ఆవిడ ప్రోత్సాహం, సహాయం వల్ల తనీనాడు కలక్టరయింది. యింత తెలివైన పిల్లని చదువు మాన్పించకు—అని తండ్రికి గట్టిగా చెప్పింది. ఐ.ఎ.ఎస్.కి కట్టమని తనని ప్రోత్సాహించింది. వృత్తిప్రోత్సాహమే కాకుండా తాను చదివిన పుస్తకాలిచ్చింది.

ఆర్థిక సహాయం చేసింది. పరీక్షకి ఎలా ప్రిపేరు అవ్వాలో చెప్పింది. తెలియనివి కూచోపెట్టి చెప్పింది. ఆవిడ అంతదండలుండబట్టి "తనేమిటి కలక్టరేమిటి" అని నిరుత్సాహ పడకుండా చదివింది. మొదటి పదిహేను మందిలో వచ్చింది. అసిస్టెంటు కలక్టరయి మొదటి పోస్టింగ్ పార్వతీపురానికి వచ్చింది.

అంతంత బంగళా బ్రిటిష్ కాలంనాటిది. చుట్టూ ఎకరాల స్థలం....వంటకి మనిషి, పనికి మనిషి, తోటకి మనిషి, జీపుకి డ్రైవర్లు, అన్ని హంగులూ, సమకూర్చుకుని....తండ్రి రిటైరవడానికి యింకా రెండు మూడేళ్లున్నా ఉద్యోగం మాన్పించి తీసుకొచ్చేసింది. తమ్ముడిని, చెల్లెలిని స్కూల్లో జాయిన్ చేసింది. ఇదంతా తను ఎందుకు చేసిందని ఎవరూ గుర్తించరేం? తన వాళ్లు యింకా కష్టపడకూడదని, యిప్పుడైనా సుఖపడాలని గదా తన కోరిక! తన వాళ్లు అట్టడుగునించి పైకి వచ్చి సభ్య సమాజంలో సంస్కారవంతంగా గడపాలని గదా తన ఆరాటం! అదేం గుర్తించరేం తనవాళ్లు!

ఎంత చెప్పినా తల్లి ఎక్కడ పడితే అక్కడ తుపుక్కు తుపుక్కుమని వుమ్ముతుంది. ఎక్కడ పడితే అక్కడ కాళ్లు జాపుకుని చతికిలపడ్తుంది. అసహ్యంగా పేలు కుక్కుతుంది చెల్లెలికి. బల్లమీద కూచుని తినమంటే తినకుండా రెండు కాళ్ల మధ్య గిన్నె పెట్టుకుని అసహ్యంగా తింటుంది. బట్టలుతకడానికి పనివాళ్లున్నా కుళ్లు బట్టలు ఉతికించుకోదు....వంట ఆమెతో, పనిమనిషితో వెంట వెంట తిరుగుతూ పోచికోలు కబుర్లు చెబుతుంది. చెప్పులు కొని యిచ్చినా బయట కూడా వుత్త కాళ్లతో తిరుగుతుంది. తండ్రి కొత్తనయం, కొత్త చెప్పులేసుకుని ఉతికిన తెల్ల పంచె కట్టుకుంటాడు. కాని బంట్రోతులతో బాతాఖానీలు మానడు. కొత్త చదవడం వచ్చు. పుస్తకాలు పత్రికలు చదవమని కొనిపడేసినా ఏదీ చదవడు. ఆ చుట్టలు మానమంటే వినడు. తన కోసం ఆఫీసు వాళ్లెవరన్నా యింటికొస్తే మా అమ్మాయిని యిలా కష్టపడి చదివించాను. కలక్టరుని చేశానని గొప్పలు చెపుతూ కబుర్లు వేసుకుంటాడు.

ఇంకతమ్ముడున్నాడు. బొట్టపొడిస్తే అక్షరం ముక్క అబ్బదు వాడికి. కాని షోకులకి వేషాలకి లోటు లేదు. బైటు బెల్లిన్ పాంట్సు, చవకరకం జిగేలుమనే షర్టులు, రంగు రంగుల సాక్సు బూట్సు వేసుకుని సెంట్లు రాసుకుని జులాయిలా రోడ్లంట తిరగడం, క్లాసులు ఎగగొట్టి మాట్నీలకి వెళ్లడం, కిళ్లీకొట్లలో అరువులు పెట్టి సిగరెట్లు కాల్చడం....చెత్త పత్రికలు చదవడం....యిదీ వాడి వరస.

చెల్లెలుందంటే తొమ్మిదేళ్లు వచ్చినా చెడ్డీ లాక్కుంటూ గౌను అన్నా లేకుండా పెరట్లో మట్టిలో పొర్లుతూంటుంది. చీమిడి ముక్కు, చింపిరి జుత్తు, జుత్తు నిండా పేలు....స్కూలుకి తిట్టి పంపిస్తే దానిష్టం వచ్చినపుడు చెప్పకుండా చెయ్యకుండా యింటికి వచ్చేస్తుంది. తిడితే, కొడితే తల్లి శోకాలు పెడ్తుంది.

వాళ్లందరిని ఆదుకుని వాళ్ల ని సుఖపెట్టాలని తీసుకొస్తే అందరూ కల్సి తనకి తలవంపులు తీసుకొస్తున్నారు. తనవాళ్లని చూసి బంట్రోతులు ఎలా నవ్వుకునేదీ, డ్రైవరు వాళ్ళు ఎలా గుసగుసలాడుకునేదీ—తన చెవిన పడకపోలేదు. బంట్రోతుల ద్వారా ఆఫీసులోకి కూడా వార్తలు వెళ్లి అందరూ తన వాళ్ల గురించి హేళనగా మాట్లాడుకుంటున్నారని తనకి తెలుసు! గత ఏడాదిగా వాళ్ల వలన పనివాళ్లముందు తనెన్నిసార్లు అవహేళనలు, అవమానాలు, ఎదుర్కోవలసి వచ్చిందో తనకి తెలుసు!

ఛీ....వీళ్ళు మారరు....వీళ్ళని మార్చడం తన వల్ల గాదు....విసుగ్గా, ఆవేదనగా అనుకుంది సుశీల కుర్చీలో జారగిలబడి కళ్ళు మూసుకుని. అసలే నిన్నటి నుంచి....రమాకాంత్ ఉత్తరం వచ్చిన దగ్గరనుంచి అవమానంతో ఆవేదనతో ఆమె మనసు ఉడికి పోతూంది. అసలే ఓ రకం విరక్తి, నిరాశ, నిస్పృహలమధ్య టెన్షన్‌లో వున్న సుశీలకి ఆ దృశ్యం అవసరాన్ని మించిన ఆవేశాన్ని కలుగజేసింది.

రమాకాంత్ సుశీలతోపాటు ఐ.ఏ.ఎస్. ట్రైనింగ్ పాసయ్యాడు. ఆ బ్యాచ్‌లో వాళ్ళిద్దరే తెలుగు వారవడంతో మొదట్లో పరిచయం, తరువాత స్నేహం....ఆ తరువాత మనసులు కలవడం....ఒకరంటే ఒకరికి యిష్టం పెరగడం....ట్రైనింగు పీరియడ్ సంవత్సరం అయ్యేసరికి యిద్దరూ అతిచేరువ అయిపోయారు. రమాకాంత్‌కి ఖమ్మం సబ్ కలక్టరుగా పోస్టింగ్ వచ్చింది. ఎవరి ఉద్యోగాలలో వారు చేరాక ఆరు నెలలు యిద్దరి మధ్య ఉత్తరాలు నడిచాయి. ఎదుట వుండగా చెప్పుకోలేనివి ఉత్తరాల ద్వారా సులువుగా చెప్పుకున్నారు. మనసులు విప్పి....నెల రోజుల క్రితం రమాకాంత్‌నుంచి వచ్చిన ఉత్తరం అందుకున్న సుశీల మనసు పురివిప్పిన నెమలిలా అయింది. "మన యీ పరిచయం పరిణయంగా మారాలి అని....యీ స్నేహం శాశ్వత బంధం కావడానికి గత ఏణ్ణర్థంగా మనం వేసిన పునాదులు గట్టిపడ్డాయని భావించి....నీ చేయి అందివ్వమని అడగడానికి నాల్గురోజులు శలవు సంపాదించి వస్తున్నాను. నన్ను కాదనవని, నిరాశపరచవన్న నమ్మకంతో, ఆశగా చేతులు చాచి వస్తున్నాను...." ఆ ఉత్తరం ఎన్నిసార్లు చదువుకుందో సుశీల. సంస్కారం, హోదా, అందం అన్నీ వున్న రమాకాంత్‌ని కోరడం అత్యాశ ఏమోనని మొదట్లో జంకింది. రోజులు గడిచాక అతని మాటలు, చేతలు, చూపులు, అర్థం చేసుకోలేనంత వెర్రిది కాదు కనక, వాటికి అర్థాలు తెలిసి మనః పూర్వకంగా అతనిని అన్నివిధాల ప్రోత్సహించింది. అతను తన వాడయితే యింతకంటే తను కోరుకునేది ఏముంటుంది....అతని రాక కోసం ఆశగా ఎదురు చూసింది.

అతని కోసం ఆ నాలుగు రోజులు శెలవు పెట్టింది.... ప్రత్యేక శ్రద్ధ తీసుకుని యిల్లంతా అలంకరించింది. స్వీట్లు, పళ్ళు కొంది– తన కోసం చీరలు కొనుక్కుంది.

స్టేషనులో అతన్ని రీసీవ్ చేసుకుంటూంటే రమాకాంత్ చూసిన చూపుకి మెత్తగా తన చెయ్యి చేతిలోకి తీసుకున్నప్పుడు పులకరించిపోయింది. రెండురోజులు ఈ లోకంలో లేనట్టే చుట్టూ ప్రపంచాన్నే మరిచిపోయి అతని సమక్షంలో గడిపింది. ఎన్నెన్నో మాటలు, మరెన్నో జ్ఞాపకాలు గుర్తు చేసింది. ఓ రోజు పిక్నిక్, యింకో రోజు పార్టీ.... మరో రోజు సినిమా.... ప్రోగ్రాంలు వేసింది.... అన్నింటి మధ్య రమాకాంత్ వచ్చిన రోజు వున్నంత ఉత్సాహంగా తరువాత లేడన్నది గుర్తించలేక పోయింది. ముందు రోజు మాట్లాడినట్టు తరువాత రోజులు అంత మాట్లాడకుండా ముభావంగా పరధ్యానంగా వున్నాడన్నది కనిపెట్టలేకపోయింది. అనుకున్న దాని కంటే ఒకరోజు ముందే ప్రయాణం అయ్యాడు. పక్క వూరిలో ఎవరో బంధువు లున్నారు చూడాలంటూ బయలుదేరిన రమాకాంత్‌ని అర్థం కానట్టు చూసింది. రమాకాంత్ వెళ్ళాక గాని.... రమాకాంత్ చెప్పాలని వచ్చిన మాటలు ఏమీ చెప్పలేదన్నది గుర్తు రాలేదు. చేయి అందుకోడానికి అడగలేదన్నది తట్టాక ఆమె మనసు కాస్త చిన్నబోయింది. ప్రత్యేకంగా యింకా ఏం అడగాలని చెప్పి అడగలేదేమో.... భవిష్యత్తు గురించి ఏం చర్చించ కుండా, నిర్ణయాలు తీసుకోకుండానే మూడురోజులు దొర్లించేశారే తాము.... అతను ఏదన్నా చెపుతాడేమోనని చూసింది తను.... ఏం చెప్పని అతన్ని చూసి యింతదూరం వచ్చాక అడగడాలు, అంగీకరాలు అవసరం ఏమిటని అడగలేదేమో—అని సరిపెట్టుకుంది. పదిరోజులు రమాకాంత్ నుంచి ఉత్తరం కోసం ఆశగా ఆరాటంగా ఎదురు చూసింది. ఆమె సందేహాలకి, ప్రశ్నలకి, జవాబులుగా ఆఖరికి రమాకాంత్ నుంచి పదిహేను రోజుల తరువాత వచ్చిన ఉత్తరాన్ని ఆనందంగా, ఆశగా, ఆరాటంగా అందుకుంది.

"డియర్ సుశీలా.... ఈ ఉత్తరం ఇలా రాయాల్సి వస్తుందని నేను మన పరిచయం అయ్యాక ఏనాడు అనుకోలేదు. ఎదురుగా చెప్పలేక, నిన్ను నొప్పించ లేక మరో గత్యంతరం లేక యిలా రాసినందుకు నీవు ఎంత నొచ్చుకుంటావో, ఎంత బాధపడ్తావో తెల్సినా రాయక తప్పలేదు...." ఆ ఉత్తరం చదువుకుంటున్న సుశీల మనసు ఒక్కసారి గతుక్కుమంది. ఏమిటి రమాకాంత్ యిలా రాస్తున్నాడు —తరువాత అక్షరాల వైపు ఆమె కళ్ళు పరిగెత్తాయి గబగబ....

"సుశీలా మన పరిచయం అయిన ఈ ఏణ్ణర్థంలోనూ నేను ఏనాడూ నీ గురించి వివరాలు తెల్సుకోవాలని గట్టిగా ప్రయత్నించలేదు. కులాలు గోత్రాలు అడగడం సభ్యత కాదని.... చదువుకునీ, సంస్కారం అలవరుచుకున్నా మనుకుంటూ రెండు మనసులు కలిశాక ఇంకా కులగోత్రాలు అడ్డు గోడలు కాకూడదు అని నిర్ణయించు కున్నాను. నాకు నచ్చింది నీ రూపం. నీ సంస్కారం, నీ సహృదయత. నా అర్థాంగిగా ఏమేం కావాలని కోరుకున్నానో అవన్నీ నీలో కన్పించి సంతృప్తి

పడ్డాను. సింపుల్‌గా, నిర్మలంగా, చక్కని శరీర సౌష్టవంతో, శుచిగా, శుభ్రంగా, విజ్ఞానంతో మెరిసే నీ కళ్ళల్లో తెలివి తేటలని చూసి నీవు అయినింటినించి వచ్చిన అమ్మాయివి అయివుండవు అన్న ఆలోచనే రాలేదు నా మనసులోకి ఎప్పుడూ.... ఒకసారి ఏదో మాటల సందర్భంలో నీ తండ్రి సివిల్ సప్లయ్ ఆఫీసులో పనిచేస్తున్నారని చెప్పావు. ఏదో మామూలు గుమాస్తా ఉద్యోగం అయి వుంటుంది. ఏ పెద్ద ఆఫీసరో అయితే ఆ విషయం చెప్పేదానివి గదా.... "సరే నాకు కావాల్సింది నీ తండ్రి హోదా కాదు గదా" అనుకున్నాను.

అక్కడే నేను చాలా పొరపాటు చేశానని యిప్పుడు తెలుసుకున్నాను. సుశీలా! వివాహం అంటే ఇద్దరి మనసుల కలయిక, యిద్దరి కలయిక మాత్రమే కాదు. రెండు కుటుంబాల కలయిక. నా కుటుంబం— నీ కుటుంబం మధ్య పూడ్చలేని అగాధమంత దూరం వుంది అన్నది, నీ దగ్గరున్న మూడు రోజులలో నాకర్థం అయింది. నా తండ్రి జిల్లా జడ్జి, నా తల్లి కాలేజీ లెక్చరరు. నా చెల్లెలి భర్త పెద్ద డాక్టరు, నా తమ్ముడు యింజనీరు.... నా తాతగారు ఆకాలంలోనే పెద్ద వకీలు, నా మాతామహుడు ఆ రోజుల్లో ఐ.పి.ఎస్. చేసిన విద్యాధికుడు.... ఉన్నత వర్గంలో, ఉన్నత కుటుంబంలో నిష్ఠ, నియమాల మధ్య పుట్టి పెరిగిన నేను.... నిన్ను చేసుకుంటే కులాల, గోత్రాల భేదాలు అటుంచి ఆ వాతావరణంలో యిమడగలనా అని పించింది. నిజంగా నేనేనాడూ ఊహించనంత షాక్ అయ్యాను నీ వాళ్ళని చూసి. నిన్ను చూసి నీలాగే నీ వాళ్ళు చదువు, సంస్కారం వున్నవాళ్ళు అయివుంటారని పొరపడ్డాను. బడుగు వర్గాలు, చేయూతనివ్వాలి, పైకితేవాలి— యిలాంటి కబుర్లన్నీ వుత్తప్పుడు బాగుంటాయిగాని, వివాహ సందర్భంలో మనవాళ్ళు అనే "సమాన వియ్యం" అనే మాటకి అర్థం నాకిపుడు బాగా బోధపడింది— పోనీ నీవాళ్ళతో నాకేమిటి అనుకుందామన్నా.... ఆ యింట్లో అందరికీ ఆధారం నీవన్నది నాకర్థం అయింది. నీ తమ్ముడిని పైకి తేవాలి. నీ చెల్లెలికి పెళ్ళి చెయ్యాలి. దమ్మిడీ సంపాదన లేని నీ తల్లి తండ్రుల పోషణ జీవితాంతం నీదే అన్నది అర్థం అయ్యాక పెళ్ళి అయిన తరువాత— "నీ వాళ్ళని వదిలేయి. వాళ్ళకీ నీకూ ఏ సంబంధం వుండరాదు" అని ఆంక్షలు పెట్టేంత దుర్మార్గుడిని కాలేను.... పెళ్ళి అయి నా భార్య తన వాళ్ళని ఆదుకుంటూ తన సంపాదన అంతా వారికే వినియోగించుకుంటే అమోదించగలిగే సంస్కారం సహృదయత నాకున్నాయని అనిపించడం లేదు....ఈ పెళ్ళి చేసుకుని నా వాళ్ళందరి మధ్య అవహేళనలకి గురి అయి, అవమానాలు సహించాల్సి వుంటుంది అన్నది తెలుస్తూంది. నా వాళ్ళు నిన్నెప్పటికీ కోడలిగా అంగీకరించరు.

నీ వాళ్ళని అసలు వారి దరిదాపులకి కూడా రానీయరు. యిలాంటి స్థితిలో మనం యీ పెళ్ళి చేసుకుంటే నా వాళ్ళందరికి దూరం అయి, నీ వారి మధ్య యిమడలేక "ఎందుకీ పెళ్ళి చేసుకున్నాను"— అని భవిష్యత్తులో వగచి, విచారించి, దానివల్ల మన మధ్య కలతలు, కలహాలు తలెత్తి కాపురం నరకం చేసుకునే కంటే అది నిష్ఠూరమే నయం అనిపిస్తూంది. కొన్నాళ్ళు బాధపడతాం— మరిచిపోవడానికి ప్రయత్నిస్తాం ....ఎవరి దారి వారిదవుతుంది.... ఎవరి జీవితాలు వారివి అవుతాయి. గత పదిహేను రోజులుగా అన్ని రకాలుగా ఆలోచించి, ఆలోచించి ఆఖరికీ, నిర్ణయం నీకు, నాకు మంచిదే అనిపించి ఈ ఉత్తరం రాస్తున్నాను. నన్ను క్షమించ గలిగితే క్షమించమని కోరుతూ.

—రమాకాంత్

ఉత్తరం చదివిన సుశీల మొహం అవమానంతో నల్ల బడింది. లోపల్నించి ఉక్రోషం, ఆక్రోశం తన్నుకొచ్చింది.... ఎంత దగా.... ఎంత అవమానం....ఎంత హేళన! ఎంత వ్యంగ్యం! నీ వెక్కడ నేనెక్కడ అని చెప్పుచ్చుక్కొట్టినట్టు ఎలా చెప్పాడు రమాకాంత్!.... బంట్రోతు కూతురినని ఈ సమాజంలో మనుష్యులు నన్ను మరిచిపోనీయరన్నమాట! అందని పండ్లకి అర్రులు చాచిందాతను! కలక్టరయినంత మాత్రాన గతం చెరిగిపోదని రమాకాంత్ లాంటి విద్యాధికులు కూడా నమ్ముతూంటే యింకా తను చెప్పగలిగింది ఏముంది! ... అవమానంతో, ఆవేశంతో, ఆవేదనతో ఆఫీసులో కూర్చోలేక యింటికొచ్చి తలుపులు బిగించుకుని మనసులో బరువు తీరే వరకు ఏడ్చింది నిన్నంతా.... ఇంతకీ కారణం తన పుట్టుక. తనవాళ్ళు అన్న నిజం మనసులో ముల్లులా దొలుస్తున్న సమయంలో తల్లి దండ్రుల ప్రవర్తన అగ్నిలో ఆజ్యం పోసినట్లనిపించింది. ఏదో విరక్తి వైరాగ్యం.... నిర్లిప్తత, నైరాశ్యం.... మనసుని దొలిచేస్తుండగా సుశీల మామూలు మనిషి కాలేకపోయింది.

మర్నాడు డిస్ట్రిక్ట్ కలక్టరు టూరు మీద వస్తే ట్రావలర్స్ బంగళాలో కల్సుకుని మాట్లాడి రెండు గంటలు ఆలస్యంగా ఆఫీసులో అడుగు పెట్టింది సుశీల. వెంట, పి.ఏ. మూర్తి కూడా వున్నాడు. ఆఫీసులో అడుగుపెట్టగానే వినబడిన మాటలకి అప్రయత్నంగానే ఆమె అడుగులు ఆగిపోయాయి.

"ఏంటి? కలక్టరమ్మగారి అమ్మగారు చెట్లకింద పుల్ల లేరుతున్నారుట. రేప్పొద్దుట తట్టపట్టుకుని పేడ ఏరి పిడకలు చేస్తుందేమో...." డిస్పాచ్ క్లర్క్ సుబ్బారావు నవ్వుతూ అంటున్నాడు.

"కలక్టరమ్మ అయితే వేడి నీళ్ళు పోసుకోదా ఏమిటి? అందుకే పుల్లలేరి ఘాతురికి కర్రలు ఆదా చేస్తూందయ్యా...." టైపిస్టు నారాయణ ఎగతాళి.

"కర్ర లేరుకునే వాళ్ళు-పిడకలు చేసుకునే వారు అంట్లు తోముకునేవారు అందరూ మరి కలక్టర్లు, డాక్టర్లు, ఇంజనీర్లు అవబట్టే దేశం యిలా తగలడుతోంది." ముక్కు పొడుం పీలుస్తూ హెడ్ క్లర్కు సుబ్రమణ్యం అన్నాడు.

"బాగుందండోయ్.... అంట్లు తోముకునే వారు తోముకుంటూనే వుండిపోవా లంటారంటారేమిటి.... వెనకబడిన వాళ్ళని పైకి తేకూడదంటారేమిటి...."బంట్రోతు నర్సింలు సానుభూతి.

"మీరేం వెనకబడిన వాళ్ళయ్యా.... అదృష్టవంతులయ్యా! బాబూ! ముప్పై మార్కులు వచ్చినా సీట్లు మీకే. థర్డు క్లాసులో పాసయినా ఉద్యోగాలలో రిజ్వరేషన్లు మీకే. చవక బియ్యాలు మీకు, చవక చీరలు మీకు.... మీరేం వెనకబడిన వారయ్యా.... మేమూ వెనకబడిన వాళ్ళం- అన్ని విధాల నష్టపోతున్న వాళ్ళం మా మధ్య తరగతి వాళ్ళం" సుబ్రమణ్యం అన్నాడు.

అద్సరే.... కలక్టరమ్మగారి ప్రేమకథకి తెరపడిపోయిందేమిటయ్యా .... యింటర్వెల్ కాకముందే! నిన్న ఉత్తరం వచ్చింది.... అమ్మగారి మొహం మాడి పోయిన అట్టులా నల్లబడిపోయింది. నాలుగు రోజులు విహారాలు సడన్‌గా బ్రేకేసి నట్టు ఆగిపోయాయేమిటి?

"ఏముంది—ఆ రమాకాంత్‌దారు యింటికి వచ్చి పిడకలు చేస్తున్న తల్లిని, తుపుకు తుపుకు వుమ్ముతున్న తండ్రిని, చీమిడి ముక్కుతో తిరిగే చెల్లెలిని, జులా యిలా తిరిగే తమ్ముడిని చూసి మొహం తిరిగిపోయి పెళ్ళివద్దు పెటాకులు వద్దు అని పారిపోయి వుంటాడు...."

"కాదయ్యా మరి....ఎంత ఈవిడ కలక్టరయితే మాత్రం వంశం, సంప్ర దాయం, కుటుంబం చూసుకోవద్దూ....పెళ్ళా....మరొకటీనా....అందులో ఆ రమా కాంత్‌గారు తాతముత్తాతలు ఐ.సి.ఎస్‌లు, జడ్జీలు ...అంత ఉద్యోగాలు చేసినా సంధ్య వార్చనిదే విస్తరి ముందు కూర్చోని సాంప్రదాయం వాళ్ళది....వాళ్ళ చెప్పులు పట్టు కోడానికి కూడా వీళ్ళు సరిపోలేరు...." హెడ్ గుమాస్తా సుబ్రమణ్యం అంటున్నాడు.

"భలే వాళ్ళులే....పనిమీద బంగళాకి వెడితే వాళ్ళని చూస్తూ నవ్వాపుకోలేక చస్తూంటాను" టైపిస్టు అంటున్నాడు.

గుర్తించలేనట్టుగా నల్లబడిపోయిన మొహంతో స్థాణువులా నిలబడిపోయిన సుశీలని చూసి చప్పున తెలివి తెచ్చుకుని చకచక లోపలికి అడుగులు వేశాడు పి.ఏ. మూర్తి.....వెనకాతల తప్పుచేసిన దానిలా తలొంచుకు నడిచి తన గదిలోకి వెళ్ళి పోయింది సుశీల. కుర్చీలో కూలబడి అవమానంతో దహించుకుపోతూ....ఆవేశంతో

శరీరం వణుకుతుండగా టేబిల్ మీద రెండు చేతులమధ్య తలనొక్కి పట్టి మనసుని, శరీరాన్ని కంట్రోలు చేసుకోడానికి ప్రయత్నించ సాగింది.

"సారీ మేడమ్....ఆఫీసు స్టాఫ్ అందరి తరుపున నేను క్షమాపణ చెపుతున్నాను. అందరినీ బాగా కేకలు వేశాను....లోకులు కాకులు....మీరా మాటలన్నీ పట్టించుకోకూడదు" మూర్తి సానుభూతిగా అభిమానంగా అన్నాడు....సుశీల తెలివి తేటలు, ఆమె సమర్థత పట్ల అతనికి నిజంగానే గౌరవం వుంది. "మీరు ఇలా బాధపడకూడదు మేడమ్" సుశీల తలెత్తి అతని వంక చూసి శుష్కహాసం చేసింది... " బాధ ఎందుకు....వాళ్ళన్నవన్నీ నిజాలేగా...."

"ఏదో ఒకటి అనడం, అనుకోడం జనం నైజం....చెడుని గుర్తించినంత తొందరగా మంచిని గుర్తించి గౌరవించికపోవడం లోకనైజ వెనుకబడిన తరగతిలో పుట్టినా మీరెంత తెలివి తేటలతో స్వయం కృషితో పైకి వచ్చారన్నది ఎవరూ గుర్తించకుండా....మారని మీవాళ్ళని గురించి అవహేళన చెయ్యడం నిజంగా విచారకరం.... బాగా మందలించాను....అందరూ బాధ పడ్తున్నారు. అలా మాట్లాడినందుకు ప్లీజ్....ఈ విషయం మీరింక మర్చిపోవాలి.... లేకపోతే నేను చాలా బాధపడ్తాను." సిన్సియర్‌గా అన్నాడు.

"ఏం చెయ్యను మూర్తిగారూ....ఎంత చెప్పినా, ఎంతగా వారిని మార్చాలని ప్రయత్నించినా వాళ్ళపాత అలవాట్లు మార్చుకోరు.... వాళ్ళని కొత్త సంస్కారవంతులుగా మార్చాలన్న నా ప్రయత్నాలు ఫలించడంలేదు. వారివల్ల నేను ఎంత నగుబాట్ల పాలవుతున్నానో....ఎంత నష్టపోయానో...." ఆవేదనగా అంది సుశీల అప్పుడితో చెప్పుకున్నట్టు.

"మేడమ్....మీరు ఒక సంగతి మర్చిపోతున్నారు....మీరు ఈ తరం వారు... చదువుకున్నారు....చదువు సంస్కారాన్నిచ్చింది మీకు....మీ తల్లీదండ్రులు పాత తరం వారు. వారు పుట్టి పెరిగిన పరిసరాలు వేరు. చదువు సంధ్యలు లేక అనాగరికంగా పెరిగిన వారిలో సంస్కారం కొరవడడంలో ఆశ్చర్యం ఏముందిచెప్పండి... ఏ మార్పూ ఒక్క రోజులో రాదు. తరతరాలుగా మీ పూర్వులందరూ చదువు సంధ్యలు లేకుండా మట్టిలో పుట్టి మట్టిలో పెరిగి అదే జీవితం అనుకుంటూ కూపస్థ మండూకల్లా బతికారు. ఒక్కసారిగావారిలో మీరు నాగరికత, సంస్కారం, ఎలాతీసుకు రాగలరు? ఈతరంలో మీరు చదువుకున్నారు కనక రేపు మీ పిల్లల తరంలో దానంతట అవే సంస్కారం, నాగరికత వస్తాయి వారిలో. అలా ఇంకో రెండు జనరేషన్స్‌కి మీ అందరూ యింత వెనకబడిన తరగతుల వారి కింద జమ కట్టబడరు. మీరు కొస్త ఓర్పుగా, నేర్పుగా వారిని మార్చడానికి ప్రయత్నించాలి.

"మీకు తెలియదు మూర్తిగారూ.... నేనెంతగా ప్రయత్నించినా వారిలో మార్పు తేలేకపోయాను. హాయిగా తిని శుభ్రంగా తయారై కూర్చోండి— అన్నా కూడా వాళ్ళకి కష్టంగానే వుంది. ఇంటి శుభ్రం లేదు, వంటి శుభ్రంలేదు.... వాళ్ళ వల్ల నేను ఎంత హేళనపాలవుతున్నానో నాకు తెలుసు. అలా అని ఏ ఆధారం లేని వాళ్ళని అలా గుడిసెల్లో వదిలే యలేను. ఒకోసారి విరక్తిలో ఏ నాలుగు వందలో పారేసి ఆ గుడిసెల్లో పడుండండి అని పంపేద్దామనిపిస్తుంది....కాని వాళ్ళు అలా గుడిసెల్లో బతకడమూ మళ్ళీ నాకే అనుమానం గదా...." ఆవేదనగా అంది.

మూర్తి ఆమె బాధని అర్థం చేసుకున్నట్టు సానుభూతిగా చూశాడు. 'మేడమ్ ఒక చిన్నమాట చెప్పనా... మన భారతదేశం మిగతా సంపన్న దేశాలతో పోలిస్తే అతి బీద దేశం. ఈ దేశ ప్రజలలో మూకొంతులమంది చదువు, సంస్కారం లేని మూర్ఖులు. అజ్ఞానంతో, అంధకారంలో పడికొట్టుకుంటున్న నిర్భాగ్యులు చాలామంది వున్నారు. ఈ దేశంలో బీదరికం, అనారోగ్యం, అజ్ఞానం, అశుభ్రత, ఆకలి, రోగాలు, రొచ్చులు అన్నీ ఎక్కువగానే వున్నాయి. మిగతా దేశాల ప్రగతి చూసి తలలు దించుకోవాల్సిన స్థితిలో వుంది మనదేశం. కాని మనది బీదదేశం అని, మన ప్రజలు దరిద్రులని సంస్కారం లేని వాళ్లని, యితర దేశాల ముందు తలలు దించుకోవాల్సిన పరిస్థితిలో వున్నామని...యిది నాదేశం కాదని మనం అంటామా!... మన ప్రధాని తన దేశాన్ని చూసి సిగ్గుపడతాడా—వీళ్ళు నా ప్రజ అని చెప్పుకో డానికి బిడియపడతాడా! చాతనయినంతగా తన దేశాన్ని సుభిక్షం చెయ్యాలని, ప్రజలకి చదువు సంస్కారాలు నేర్పాలని, విజ్ఞానవంతుల్ని చెయ్యాలని తాపత్రయ పడుతున్నారు గదా. విదేశాల సహాయం తీసుకుని తన దేశాన్ని ఆ దేశాల స్థాయికి తీసికెళ్ళాలని తాపత్రయపడ్తున్నారు గదా. తన కన్నతల్లిని, తన జన్మభూమిని తనది అని గర్వంగా చెప్పుకోడానికి సిగ్గుపడడం క్షమించరాని నేరం. దేశం ఎలా వుండనీయండి—ఎంత బీదరికంలో వుండనీయండి. ఎంత కుసంస్కారంలో, అజ్ఞానంలో వుండనీయండి... ఆ దేశాన్ని నాది కాదు అని చెప్పుకుంటే ఆ పౌరుడు సిగ్గుపడి తలదించుకోవాలి. అలాగే...అజ్ఞానంలో వున్న మీ వాళ్ళని చూసి మీరు సిగ్గు పడడం క్షమించరాని నేరమే అవుతుంది. కన్నతల్లిని, జన్మభూమిని ప్రేమించని వారు క్షమార్హులు కారు. మీరు చాతనయినంతగా మీ వారిని పైకి తీసుకొచ్చిన నాడే మీ చదువుకి, సంస్కారానికి సార్థకత చేకూరుతుంది. మీ వాళ్ళని మీ స్థాయికి తీసుకురావడమే మీ ధ్యేయం కావాలి! మీ తరంలో మీరు సాధించిన ప్రగతి మీ ముందు తరాల వారికి మార్గదర్శకం కావాలి. ఎవరో మూర్ఖులనే మాటలకి బాధపడి, సిగ్గుపడితే రేపు మీరేం సాధించగలరు మేడమ్? క్షమించండి... మీ పర్సనల్ మాటర్ అనుకోకపోతే... ఈ రమాకాంత్ కాకపోతే వందమంది ఉమాకాంత్‌లు దొరక్క-

పోరు మీకు! పోనీండి దొరక్కపోతే... జీవితానికి పెళ్ళి ముఖ్యమేకాని పెళ్ళే జీవితం కాదు... ఈ మాత్రం దానికి మీరు మనసు పాడుచేసుకోకూడదు మేడమ్ క్షమించండి, చాలా ఎక్కువ మాట్లాడినందుకు" ఆవేశంగా అన్నాడు మూర్తి.

అంతసేపు మూర్తి మాటలని విస్ఫారిత నేత్రాలతో వింటున్న సుశీల కళ్ళ లోకి మెరుపు వచ్చింది. నల్లబడిన ఆమె మొహంలో నలుపు మాయమయింది. ముకుళించిన ఆమె మొహం వికసించింది. "థ్యాంక్స్ మూర్తిగారూ... ఎంత బాగా చెప్పారు...మెనీ థాంక్స్, యూ ఓ పెన్‌డ్ మై ఐస్.,. థాంక్స్ వన్స్ ఎగైన్..." తేలికపడ్డ మనసుతో టేబిల్ మీదవున్న ఫైలు ముందుకు లాక్కుంది సుశీల.

(వనిత దీపావళి కథల పోటీలలో బహుమతి కథ *)

పున్నామ నరకం

సాయంత్రం ఆఫీసునుంచి వస్తూ "జయా డైగ్నోస్టిక్ సెంటర్"కి వెళ్ళింది సరళ రిపోర్టుకోసం. ఏ ప్రెగ్నెన్సీ టెస్టులు అక్కర లేకుండానే తనకే అర్థం అవు తున్నా కాదంటే బాగుండు అన్న ఆశతో వెళ్ళింది. "రిపోర్టు పాజిటివ్, కంగ్రాచ్యు లేషన్స్" అంది అక్కడ డాక్టరు సరళ తెచ్చిన రిపోర్టుచూసి, సరళ మొఖంలో సంతోషపు ఛాయలు లేకపోగా, కళ తప్పిన ఆమె మొహంచూసి "ప్రెగ్నెన్సీ వద్దనుకున్నారా... ప్రికాషన్స్ తీసుకోకపోయారా-" అంది డాక్టరు. "ఇది ఫస్ట్ టైమా-" అని మళ్ళీ అడిగింది.

"ఫస్ట్ టైమయితే అంత ప్రాబ్లమ్ ఏముంది-థర్డ్ టైమ్ డాక్టర్ .... ఏదో సేఫ్ పీరియడ్ అంటూ .. నాకు లూప్, మాత్రలు పడలేదు. ఇప్పటికే ఇద్దరమ్మా యిలున్నారు-" చిరాగ్గా అంది సరళ.

"ఓ కొడుకు కోసమా, వద్దనుకుంటే యూ కెన్ ప్రొసీడ్ ఫర్ ఎమ్. టి. పి...."అని ఉచిత సలహా ఇచ్చింది డాక్టరు. తల ఆడించి బ్యాగులోంచి డబ్బుతీసి టేబుల్‌మీద పెట్టి నీర్సంగా బయటికి నడిచింది.

* * *